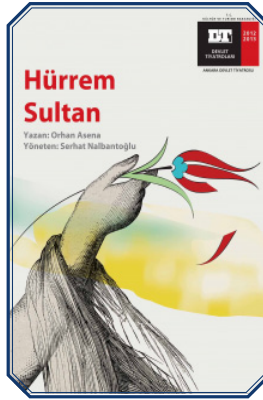

Tiyatro

Hürrem Sultan

Osmanlı tarihinde içinde kendisine yurt içinde ve yurt dışındaki çalışmalarda özel bir yer ayrılan Kanuni Sultan Süleyman, 1512-1566 yılları arasında hüküm sürerken hasekisi Hürrem (1500-1558) ile nikah kıydırmış ve bu davranışıyla kendisinden bir hayli söz ettirmiştir. Hürrem Sultan nikâh kıyılmasından sonra, sarayın hemen hemen bütün iç işlerinde önemli bir rol oynamıştır. Bütün kaynaklarda Slav kökenli olduğu belirtilen Hürrem'in Lehistan topraklarında esir edilenler arasında en talihli kişi olduğu kesindir. Çünkü Osmanlı Devleti'nde ilk kez bir cariye iken kölelikten kurtulan, hür ve nikâh kıyılarak padişahın yegâne hanımlığına mazhar olmuştur. Kendi öz oğullarının tahtın varisi olabilmesi için sarayda çeşitli entrikalar çevirmiştir. Aynı ve özel bir yönetime sahip olan harem hayatı, renkli olduğu kadar da bir hayli dramatik sahnelerle doludur. Burada en önemli rol öncelikle Valide Sultan'da, ondan sonra padişahın eşi Haseki Sultan'dadır. Hürrem'in nikâh kıyılmasından sonra öncelikle giriştiği iktidar mücadelesinin safhaları, o dönemi yansıtan, işleyen ve inceleyen birçok eserde uzun uzun anlatılır. Ayrıca Hürrem'in inişli-çıkışlı hayatı birçok araştırmaya ve romana da konu olmuştur.

Son aylarda TRT'de ve başka bir özel kanalda harem hayatının iç yüzünü göstermeye çalışan iki dizi dolayısıyla yazılı ve görsel basında birçok haber, eleştiri ve yorum yayınlarına tanık olduk. Ancak aynı tarihlerde Devlet Tiyatrosunda sahnelenen *Hürrem Sultan* hakkında gazetelerde ve dergilerde hemen hemen hiçbir yazar -sanat eleştirmeni de dâhil olmak üzere- kalem oynatmadı. Oysa bu *Hürrem Sultan* piyesi gerçekten görülmeye değer, güzel bir sanat eseri idi.

Bir tıp doktoru olan Orhan Asena (7.1.1922-15.2.2001) bu eseri çok önceleri, 1960 yılında yazmıştı. Aradan elli yıldan fazla geçmiş olmasına rağmen değerinden ve güncelliğinden bir şey kaybetmeyen bu piyesten başka diğer eserleri de sahnelenen Orhan Asena bu yolda çeşitli ödüllere da layık görülmüştü.

Kocaoğlan 1956'da Basın Yayın Genel Müdürlüğünün açtığı yarışmada birincilik ödülünü, *Tanrılar ve İnsanlar - Gılgamış* 1960 yılında Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülünü, *Hacivat Politikacı* 1964'te Kültür Bakanlığı Karagöz Metinleri yarışmasında üçüncülük ödülünü, *Atçalı Kel Mehmet* 1970'te TRT Sanat Ödülleri yarışmasında başarı ödülünü, *Şili'de Av* 1973'te İsmet Küntay tiyatro ödülünü,

Ölümü Yaşamak 1983 yılında Avni Dilligil tiyatro ödülünü, yine Hürrem Sultan'ı konu edinen *Ya Devlet Başa, Ya Kuzgun Leşe* 1983'te Türkiye İş Bankası Tiyatro Büyük Ödülünü kazanmıştı.

Bu ödüllü eserlerinin dışında yine çeşitli sahnelerde sergilenen *Korku* (1956), *Yalan* (1962), *Kapılar* (1963), *Tohum ve Toprak / Alemdar Paşa* (1964), *Gecenin Sonu* (1964), *Fadik Kız* (1968), *Öç* (1968), *Simavnalı Şeyh Bedrettin* (1969), *Geçkin Kız* (1971), *El Kapısı* (1972) vd. oyunları onun Türk tiyatro edebiyatı içindeki yerini pekiştiren eserlerdir. Özellikle tarihi oyunlara da ağırlık veren Orhan Asena Hürrem Sultan hakkında yazdığı yorumda şunları belirtiyor:

"Hürrem Sultan'ın ikinci kez Devlet Tiyatrolarında gösterilmesi beni, tarih ve tiyatro konusunda bir kez daha düşünmeye itti.

"Neden tarihe yönelmek gereksinimi duymuşum? Bir kaçış, bir sığınış mıydı?.. Yoksa salt bir baba-oğul dramı mı, Kanuni gibi bir büyük hükümdarın, devlet ve evlat ikilemi karşısındaki iç çatışkısı mı etkilemişti beni?... Ben tarihsel konulu oyunlarımda hiçbir zaman tarihi alıp bugüne getirmeyi düşünmedim. Tam tersine günümüzdeki toplumsal-siyasi olayların tarihteki iz düşümünü yakalamaya çalıştım. Çıkış noktam hep bugün olmuştur. Aslında bugün, nasıl yarının hazırlayıcısı ise, tarih de bugünü hazırlayan bir dünkü gündür. Ben tarihi devrelere ayırmam. Ne bugün dünden ayrılabilir, ne yarın bugünden... Tarihi böyle almak bir tiyatro yazarı olarak

pek çok işime yaramıştır ama beni tarihçilerle ya da tarihten bugüne bakmayı alışkanlık hâline getirenlerle karşı karşıya bırakmıştır."¹

Hürrem Sultan için yazanlardan biri de tiyatro eleştirmeni Prof. Dr. Sevda Şener'dir: "Orhan Asena oyunlarının konularını çoğu kez tarihten, mitolojiden ve sırası geldiğinde günlük yaşamdan alır. Tarihte geçen olayları, sürükleyici bir biçimde kurgulamakla yetinmedi, bu olaylardan tartışmaya açık bir düşünce ortamı yarattı. Onun tarih oyunlarının başta gelen özelliği, geçmiş olayları, günümüzün gerçekleri, sorunları ve değer yargıları açısından alması, yeni yorumlara olanak sağlamasıdır."²

Doç. Dr. Hülya Nutku ise yazarın dildeki tutumu hakkında şu sözleri aktarıyor: "Onun bir özelliği de dili kullanmaktaki ustalığıdır. Asena, Türkçemizdeki kelimelerin anlamları ve anlamlı kullanılışı ile estetik bir bütünlüğe gitme çabası içindedir. Dili, oyunlarında işlediği konu açısından tavra uygun bir biçimde ele almıştır. Bu da onun, oyunun atmosferini yakalamakta gösterdiği ustalıkta yatar. Örneğin, oyununda bir yanda şiirsellik öte yanda yöresel diyalekt iç içe ve usta bir sentezle ele alınır."³

Ankara'daki Büyük Tiyatro sahnesinde gösterime giren bu önemli piyesi yöneten Serhat Nalbantoğlu'dur. Hürrem Sultan rolünde Miraç Eronat Er-

1 Ankara Devlet Tiyatrosu, *Hürrem Sultan* oyun dergisi, s.13.

2 a.y., s. 23.

3 a.y., s. 25.

bil, Kanuni Sultan Süleyman'da Sinan Pekinton, Sadrazam Rüstem Paşa'da Oktay Dal, Şehzadelerden Mustafa'da Orhan Özyiğit, Bayezid'de Caner Kadir Gezener, Cihangir'de Çağrı Turan, Selim'de Uğur Nak ile Şair Yahya'da Emre Erçil, Ahmet Paşa'da Şahap Sayılğan, Mihrimah Sultan'da Gülşah Çomuoğlu ve diğer sanatçılar seyircilere güzel bir şöleni böylece sunmuş oldular. Eserin dekor tasarımı Güven Öktem'e gerçekten çok göz alıcı ve muhteşem kostümler Sevgi Türkay'a, ışık tasarımı Zeynel Işık'a ve müzik de Can Attila'ya aittir.

Aşk Hastası

Türk edebiyatında kendine özgü diliyle ve üslubuyla öne çıkan şairlerden biri Şeyh Galip'tir. Divan edebiyatının on sekizinci yüzyıldaki önemli kişilikleri arasında ün yapan ve bugün bile farklı eserleriyle anılan Şeyh Galip özellikle *Hüsnü Aşk* mesnevisi ile unutulmaz şairlerden biri olmuştur.

Devlet Tiyatrosunun emektar oyuncusu ve yöneticisi Kenan Işık bu mesneviden esinlenerek *Aşk Hastası*'nı kaleme almış ve yönetmiştir. Dört ana unsurdan biri olan ateş, bu piyesin asıl motifidir. Ateşin temsil ettiği kavramlar arasında temizlik, aydınlık, uygarlık, ilham, aşk ve sanat bulunmaktadır. O ayrıca sağlık verendir, günahlardan arındırıcıdır, temizleyicidir geleneklerimizdeki yaygın uygulamalara göre... Şeyh Galip ilhamını Mevlana'nın "ateştir neyin sesi, yel değil" sözünden almış ve "Saki

medet!. Bela pazarında dert saçıyorum. Sözüm bitti. Gam sermayesi tükendi. Gönlümdeki İsa'yı susturma, Gam'ın iyisine müşteri olmam için bana söz akçesi gerek. Şarap ver ey letafet gülü. Şarap ver ve neyi hikâye ettiğimi sor. Şems-i Tebrizi'nin feyziyle hayat bulan 'Ney' parçası kalemim. Aşk'ın sözlerine çekidüzen verip, bana aşkın destanını söylet" diye devam eder kitabını yazmaya. Muhabbet oğullarının giydikleri Temmuz güneşidir, içtikleri ise dünyayı yakan ateş. Ektikleri kıvılcım, içtikleri ise parça parça olmuş bir kalp...

Bela vaktinde âşık olan ve güzelliğe ulaşmak için bir gam kuyusuna düşen şair, fikir yolunun buz tuttuğu, mumdand gemilerin ateş denizinde seyrettiği, bu çıkışı neredeyse imkânsız olan bela kuyusunda bir insan, bir sanatçı olarak kendini yeniden kurgulayıp tasarlayarak sığınacak bir yer, bir çıkış yolu aramaktadır."⁴

Kenan Işık bütün bu sahneleri bir oyuncu kadrosuyla anlatmakta, oyuncuların büyük ve değerli çabası eseri tanıyan veya tanımayan seyircileri büyük bir heyecan içine sürüklemektedir. Yazar aynı zamanda yazısında şunları da sormaktan geri durmamaktadır:

"Tiyatro sanatının evrensel değerleri ile; Platon'la, Shakespeare'le, Goethe'yle içinde yaşadığı coğrafyanın kadim, bir anlamda yerli, etnik, kültürel değerlerini Şeyh Galib'i, Mevlana'yı uyum içinde buluşturup yeni ve özgün bir sanatsal

4 Ankara Devlet Tiyatrosu oyun dergisi, s. 6.

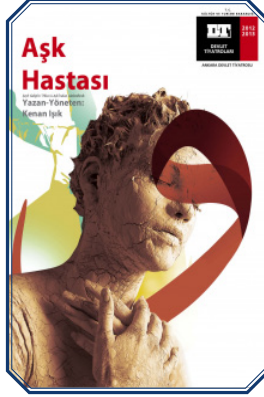
anlayış ve estetikle mi icra edecektir sanatını? Yoksa işin kolayına kaçıp batılı modelleri taklit etmeye devam ederek, şu günlerde tiyatro sanatına dayatılan basit, kolay anlaşılır, sıradan, kalabalıkların hoşuna giderek seyircilerin salonları tıka basa dolduracağı kaba saba oyunlarla mı?”⁵

Oyunun yapısı gereği çok değişik bir dekor olması gerekir ki bunu da dekor ve giysi tasarımını üstlenen Hakan Dünder çok başarılı bir biçimde gerçekleştirmiş... Oyunu sadece dekor ve giysiler ilginç kılmıyor, ışık ve arada görünen dans sahneleri de seyircinin üzerinde büyük etki yapıyor. Hakan Dünder’ın sözlerine kulak verelim:

“Her yeni oyun yeni bilinmezliklerle gelir. Aşk Hastası oyununun dekoru için kafamda beliren atmosferi tanımlamak çok zordu. Hem bomboş uzanıp giden bir sonsuzluk hem de bir o kadar dolu ve doygun bir sahne; bunu elde etmek gerçekten zor bir şey. Yönetmen ile yaptığım birçok çalışmadan sonra boş bir sahnede tüm atmosferi oluşturmaya karar verdik. Tek başına dekor ile bu atmosferi oluşturmak zor. Bu nedenle sahnede bu sonsuzluktaki mekânları ve atmosferi ışık, projeksiyon ve kostümle oluşturup desteklemek en doğru yol olacaktı...

Biz de öyle yaptık.”⁶

Devlet Tiyatrolarında geçen yıllardan beri hemen hemen oynanan bütün piyeslerde bir projeksiyon gösterisi, bir sinevizyon sunumu neredeyse moda oldu çıktı. Buna niçin her temsilde ihtiyaç duyuluyor? Seyirciyi alıştırmak ve oyunun havasına sokabilmek için mi? Eski olayları ve durumları böyle bir tutumla aktararak göstererek zamandan tasarruf etmek için mi? Bir de buna karanlık arka planlar eklenince piyesler daha da çarpıcı mı oluyor sanki? Bilmiyorum, yeni postmodern sahneleme tekniği bunu mu icap ettiriyor? Ancak şu kadarını belirtmeliyim: Seyirciler bu tutumu pek de olumlu karşılamıyor. Perde aralarında gördüğüm kişilerin genelde düşünceleri hep aynı yönde...

Aşk Hastası çok geniş bir kadroyla sahneleniyor. Şeyh Galip’te Kutay Sungar, Dilara’da Ebru Uysal Sungar, ressam Melling’de Eren Okay, Sufi’de Murat Çıdamlı, dadıda Müjde Hayat, Esrar Dede’de Can Albayrak ve III. Selim’de Buğra Koçtepe dikkatleri çekiyor. Işık tasarımını Kerem Çetinel yapmış. Müzik, ki önemli bir yeri var, Yücel Arzen imzasını taşıyor. Diğer birçok eleman işinin en iyi biçimde görünebilmesi için epeyi gayret sarf etmiş...

Bu oyunu özellikle ve öncelikle bütün edebiyatseverlerin, Türk dili ve edebiyatı öğretim elemanlarının

5 a.y., s. 6.

6 a.y., s. 15.

ve öğrencilerinin, gönül ehli, şiir seven ve diline saygı gösteren herkesin mutlaka seyretmesi gerektiğini vurgulamalıyım. Ankara dışına turneler düzenlenecekse, önceliğin bu oyuna verilmesi taşra seyircisine yapılacak önemli bir hizmet olacaktır.

Yastık Adam

Ankara seyircisine sunulan bu oyun biraz şiddet, biraz korku, biraz endişe ve korku saçan yapısıyla değişik bir hava taşıyor. Sahnedeki dört kişi arasındaki sinirli ve şiddetli konuşmalar seyirciyi de bir hayli geriyor, hatta bir yönde sinirlendiriyor bile. Günümüzdeki şiddetin, acımasızlığın, hoşgörüsüzlüğün ayyuka çıktığı o kadar çok olay var ki... Bunları hemen her gün gazetelerde, TV kanallarında okuyoruz, görüyoruz. Bunlarla yetinmek istemeyenlere de polisiye dizilerle, filmlerle arka çıkıyoruz.

Yastık Adam İrlandalı çağdaş oyun yazarlarından biri olan Martin McDonagh' a ait... Kırklı yaşlarda, memleketinde de bazı oyunları sergilenen yazarın bu oyunu bir kara fanteziden ibaret... Gerçeklerle hayal dünyasını birbirine karıştıran insanların ortaya çıkan cinayetlerdeki rollerini araştıran iki polisin, suçlu kabul ettikleri kişi ile aralarındaki sorgu sahneleri, yer yer

insanda tiksinti ve nefret duygularını da körüklüyor. Elbette bu tür bir oyun sahnelemede, oyuncuların başarılı olduklarını da kabul etmek gerekir. Seyirci oyunun içinde ne kadar sinirlense ve kızsada oyuncuların gerçekmiş gibi davranmaları karşısında söyleyecek pek sözleri yok. Zaten oyunun sonunda dakikalarca süren alkış sesleri bunun gerçek kanıtı... Yazarın amacı aile içi şiddet görmüş, aklı bu yüzden gidip gelen, geri zekâlı kabul edilen birinin polislerce bazı kriminal olaylarda kullanılıp kullanılamayacağını göstermek. Neredeyse polisin bu tutumu mazur bile görülebilir ve birçok ülkede bu anlayış da egemendir, diyebiliriz.

Oyunu çeviren Yusuf Eradam, yöneten İlham Yazar'dır. Çok basit gibi görünen dekor Zeki Sarayoglu, giysi tasarımı Funda Çebi, ışık ise Zeynel Işık'ın imzalarını taşıyor. Oyuncular Tolga Tekin, Mesut Turan, Murat

Çıdamlı ve Buğra Koçtepe sahnede gerçekten bütün enerjilerini sarf ediyorlar. Hepsini kutlamak gerek...

Korku ve şiddet filmi sevenlerin bu tür bir oyunu da zevk duyarak izleyeceklerini söyleyebilirim. Ancak gerçek hayatta da bu tür olayların hep var olduğunu unutmamak gerekiyor.

Kerem AYDINER